

માનવ-પિતા હજરત આદમ ﷺ

હજરત આદમ ﷺ તમામ મનુષ્યોના પિતા છે. આ જ કારણસર આપ ﷺ ને ‘અબૂલ બશર’ (માનવ-પિતા) કહેવામાં આવે છે. આપનો જન્મ માનવ-જાતનો આરંભ છે. આપની પરિસ્થિતિની જાણકારીનો અર્થ માનવ-જાતના આરંભના ઈતિહાસની જાણકારી છે. આપ કેવી રીતે પેદા થયા? આપના જન્મના સમયે શું-શું ઘટનાઓ ઘટ્યી? ક્યાં રહ્યા? કઈ ઘટનાઓ અને પરિસ્થિતિઓનો સામનો કર્યો? આપ કેવા વિચારો અને દસ્તિકોણો ધરાવતા હતા? આપની ઇતિહાસામાં આપના સંતાનો કેવી રીતે ઉદ્ઘર્ય વગેરે પ્રશ્નોનો જવાબ આપણા માટે, અર્થાત્ મનુષ્યો માટે ખૂબ જ મહત્વ ધરાવે છે. કુઅને-કરીમ અને સહીહ હડીસોના પ્રકાશમાં હજરત આદમ ﷺ ની પરિસ્થિતિ કંઈક અંશો આ પ્રમાણે હતી :—

આદમ (મનુષ્ય)ના સર્જનનો ઈરાદો :

અલ્લાહ તુઆલાએ જ્યારે હજરત આદમ ﷺ ના સર્જનનો ઈરાદો કર્યો, તો તેની જાણકારી ફરિશ્તાઓને આપી. ફરિશ્તાઓ આદમની સમગ્ર હકીકતથી વાકેફ નહોતા અને ધરતી પર આના પહેલાં ‘મખ્લૂક’ (જીનો) ની કારકિર્દી તેઓ જાણતા હતા, તેથી તેમણે અલ્લાહ તુઆલાને કિંદું કે આનાથી ધરતીમાં રક્તપાત થશે અને બગાડ પેદા થશે. જો ‘તરખીહ’ (તારા નામનું સ્મરણ અને જાપ) અને ‘તકદીસ’ (તારી પ્રશંસા અને સ્તુતિ) જ હેતુ હોય તો અમે એ કરી જ રહ્યા છીએ. ફરિશ્તાઓએ આ વાત વાંધા સ્વરૂપે નહોતી કહી. વળી અલ્લાહના નિર્ણય પર કોઈ અન્ય સર્જનને શું વાંધો હોઈ શકે છે? આ તો ફરિશ્તાઓએ નવા સર્જનને પેદા કરવા વિશે માત્ર પોતાનો અભિપ્રાય દર્શાવ્યો હતો, જેનો જવાબ અલ્લાહ તુઆલાએ એ આખ્યો કે તમે સમગ્ર હકીકત જાણતા નથી, હું જાણું છું.

હજરત આદમ ﷺ નું સર્જન :

અલ્લાહ તુઆલાએ હજરત આદમ ﷺ ને માટીથી બનાવ્યા. અલ્લાહ તુઆલાએ ફરમાવ્યું :

﴿إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَلَقْتُ بَشَرًا مِّنْ طِينٍ ﴾ ص: ٧١ ﴾

અનુવાદ : “જ્યારે તારા રબે (પ્રભુ-પાલનહારે) ફરિશ્તાઓને કિંદું : હું માટીથી એક ‘બશર’ (મનુષ્ય) બનાવવાનો છું.” (સૂર: સોંદ, આ.૭૧)

બીજુ જગ્યાએ ફરમાવ્યું :

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا إِلَانَسَنَ مِنْ صَلْصَلٍ مِّنْ حَمَّا مَسْنُونٍ ﴾ الحર: ٢٦ ﴾

અનુવાદ : “અમે મનુષ્યને સરેલી માટીના સૂકા ગારાથી બનાવ્યો.” (સૂર: હિજ, આ.૨૬)

એક અન્ય જગ્યાએ ફરમાવ્યું :

﴿خَلَقَ إِلَيْنَا إِنْسَنَ مِنْ صَلْصَلٍ كَلْفَحَارٌ ﴾ ﴿١٤﴾ الرَّحْمَنُ

અનુવાદ : “મનુષ્યને તેણે ઢીકરા જેવા સૂક્ષ્મ ગારાથી બનાવ્યો.” (સૂર: રહમાન, આ. ૧૪)

એક હદ્દીસમાં રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ હજરત આદમ ﷺ ના સર્જન વિશે ફરમાવ્યું કે અલ્લાહ તુખ્યાલાએ હજરત આદમ ﷺ ને એક મુઢી માટી, જે જમીનના વિભિન્ન ભાગોમાથી લેવામાં આવી હતી, તેનાથી પેદા કર્યા, તેથી આદમના સંતાનો પણ વિભિન્ન પ્રકારની માટીઓની વિશેષતાઓ લઈને પેદા થયા. તેમાં કોઈ લાલ છે, કોઈ ગોરો છે, કોઈ શ્યામ છે, તો કોઈ મૂદુ સ્વભાવનો છે, તો કોઈનો સ્વભાવ કડક છે, કોઈ સારો છે, તો કોઈ ખરાબ. (તિરમિઝી)

ફરિશ્તાઓ હજરત આદમ ﷺ ને સિજદો કરે છે :

આદમના સર્જન પદ્ધી અલ્લાહ તુખ્યાલાએ ફરિશ્તાઓને આદેશ કર્યો કે આદમને સિજદો કરો. ફરિશ્તાઓએ આદમને સિજદો કર્યો. કુર્અનમાં છે :

﴿فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴾ ﴿٦٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴾ ﴿٢٠﴾ الحجر: ٣٠ - ٢٩

અનુવાદ : “જ્યારે હું આને સંપૂર્ણ બનાવી લઉં અને તેમાં મારી ‘રૂહ’ (આત્મા) ફૂંકી દઉં, તો તમે-સૌ તેના સામે સિજદામાં પડી જશો.” (સૂર: હિજ, આ. ૨૮-૩૦)

આ સિજદો વાસ્તવમાં અલ્લાહ તુખ્યાલાનું આજ્ઞાપાલન હતું, આ હજરત આદમ ﷺ નો આદર અને બહુમાન હતું. જ્ઞાન પર અજ્ઞાનની શ્રેષ્ઠતાનું પ્રદર્શન હતું. હજરત આદમ ﷺ ના ગારૈવ અને શ્રેષ્ઠતા ચાર કારણોથી સિદ્ધ છે :

- (૧) અલ્લાહે આદમને પોતાના શુભ હાથોથી પેદા કર્યા.
- (૨) આદમમાં પોતાની ‘રૂહ’ ફૂંકી.
- (૩) ફરિશ્તાઓ પાસે સિજદો કરાવડાવ્યો.
- (૪) વસ્તુઓનું જ્ઞાન પ્રદાન કર્યું.

આમ, હદ્દીસમાં છે કે જ્યારે ‘મલએ-આલા’ (ઉચ્ચ લોક)માં હજરત આદમ ﷺ થી હજરત મૂસા ﷺ એ મુલાકાત કરી, તો ફરમાવ્યું : તમે આદમ છો, જેમને અલ્લાહે પોતાના હાથે પેદા કર્યા અને તમારા અંદર

પોતાની 'રૂહ' નાખી, તમને પોતાના ફરિશ્તાઓ પાસે સિજદો કરાવડાવ્યો અને તમને દરેક વસ્તુના નામ શીખવાડ્યા. (અભૂ દાઉદ)

ઇબ્લીસ (શૈતાને) સિજદાથી ઈન્કાર કર્યો :

અલ્લાહના આદેશથી ફરિશ્તાઓએ હઝરત આદમ ﷺ ને સિજદો કર્યો, પરંતુ ઇબ્લીસે સિજદો કરવાનો ઈન્કાર કરી દીધો. કુર્અનમાં આનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે :

﴿فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ الْسَّاجِدِينَ ﴾ ١١ ﴿ قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَا تَسْجُدَ إِذْ أَمْرَتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ ﴾

﴿ حَلَقَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴾ ١٢ ﴿ الْأعراف: ١٢ - ١١ ﴾

અનુવાદ : “આ આદેશ પર સૌએ સિજદો કર્યો, પરંતુ ઇબ્લીસ સિજદો કરનારાઓમાં સામેલ ન થયો. પૂછ્યું : તને કઈ વસ્તુએ સિજદો કરવાથી અટકાવ્યો, જ્યારે કે મેં તને આદેશ આપ્યો હતો.”

(સૂર: આ'રાફ, આ. ٩٩-٩٢)

ઇબ્લીસે પોતાના મતાભિમાનમાં અલ્લાહના આદેશનું ઉલ્લંઘન કર્યું અને વિદ્રોહ પર ઉત્તરી આવ્યો. અલ્લાહ તુઅલાએ તેના વિદ્રોહના કારણે તેને ધુતકારીને કાઢી મૂક્યો અને ક્યામત સુધી તેના પર ફિટકાર કરી દીધી :

﴿ قَالَ فَأَخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴾ ٣٤ ﴿ وَلَئَنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَى يَوْمِ الْدِينِ ﴾ ٣٥ ﴿ الحجر: ٣٤ - ٣٥ ﴾

અનુવાદ : “રબે ફરમાવ્યું : ભલે, તું નીકળી જા અહીંથી, કેમ કે તું તિરસ્કૃત છે અને હવે બદલાના દિવસ સુધી તારા પર ફિટકાર છે.” (સૂર: હિજ, આ. ૩૪-૩૫)

ઇબ્લીસનું આદમ સામે યુદ્ધનું એલાન :

આદમનું બહુમાન અને ગૌરવ ઇબ્લીસને સહેજ પણ ન ગમ્યું. તે દ્વેષ અને ઈચ્છાની આગમાં બળવા લાગ્યો અને ઘમડ કરવા લાગ્યો. તેણે અલ્લાહ સામે સોગંદ ખાંદે કહ્યું કે હું આદમ અને તેના વંશને દરેક સંભવ રીતે પથબ્રષ્ટ કરીશ અને દરેક રીતે દુશ્મની નિભાવીશ. કુર્અનમાં હઝરત આદમ ﷺ અને તેમના વંશ વિરુદ્ધ તેના ખુલ્લા પડકારનું આ રીતે વર્ણન છે :

﴿ قَالَ فِيمَا آغْوَيْتَنِي لَاَقْعَدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ ١٦ ﴿ هُمْ لَا تَبَيَّنُهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِيلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَكِيرِينَ ﴾ ١٧ ﴿ الْأعراف: ١٦ - ١٧ ﴾

અનુવાદ : “બોલ્યો : ભલે, તો જે રીતે તે મને પથબ્રષ્ટતામાં ગ્રસ્ત કર્યો છે, હું પણ હવે તારા સીધા માર્ગ પર

આ મનુષ્યોની ધ્યાતમાં લાગેલો રહીશ, આગળ અને પાછળ, જમણે અને ડાબે, દરેક બાજુથી તેમને ઘેરીશ અને તું તેમનામાંથી મોટાભાગના લોકોને કૃતજ્ઞ નહીં જુઓ.” (સૂર: આ’રાફ, આ. ૧૬-૧૭)

તેણે કયામત સુધી અલ્લાહ ત્રાલાલા પાસે મહેતલ માણી અને અલ્લાહ ત્રાલાલાએ તેને આ મહેતલ પ્રદાન કરી અને તેના સાથે એ પણ કહી દીધું કે :

﴿ قَالَ أَخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُوا وَمَا مَدْحُورًا لَّمَنْ تَبَعَكَ مِنْهُمْ لَآمَلَانَ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ ﴿ ૧૮ ﴾ ﴿ الْأَعْرَافٌ ﴾

અનુવાદ : “નીકળી જા અહીંથી અપમાનિત અને ધુત્કારેલ. વિશ્વાસ રાખો કે તેમાંથી જે પણ તારું અનુસરણ કરશે, તારા સહિત એ બધાથી હું જહેરમને ભરી દઈશ.” (સૂર: આ’રાફ, આ. ૧૮)

હિન્દુરત આદમ ﷺ ને અલ્લાહ ત્રાલાલાએ જગતમાં રાખ્યા અને તેમના સંતોષ માટે તેમની જ ડાબી પાંસળીથી હિન્દુરત હવ્વાને પેદા કર્યા. બંને જગતમાં રહેતા અને અલ્લાહે પ્રદાન કરેલ ને’મતો (કૃપાઓ)થી લાભ ઉઠાવતા. અલ્લાહે તેમને નિર્દેશ કરી દીધો હતો કે તદ્દન આરામથી ખાવ-પીવો, પણ ફિલાણા વૃક્ષની પાસે ન જજો. પરંતુ ઈધ્બીસે તેમને બહેકાવ્યા અને અલ્લાહના સોગંદ ખાઈ-ખાઈને તેમને વિશ્વાસ અપાવ્યો કે આ વૃક્ષથી તમને એટલા માટે રોક્યા છે કે કયાંક તમે ફરિશ્તા ન બની જાઓ કે પછી તમને હંમેશાનું જીવન પ્રામ ન થઈ જાય. જો તમે આ વૃક્ષનું ફળ ખાઈ લો, તો તમારો જ ફાયદો છે. બંને તેના બહેકાવામાં આવી ગયા, કેમ કે તેઓ જાણતા જ નહોતા કે અલ્લાહનું નામ લઈને પણ કોઈ જૂઠ વાત કહી શકે છે. આ વિશેષ વૃક્ષનું ફળ ખાતાં જ બંનેની ગુહ્યેન્દ્રિયો ખુલ્લી ગઈ અને તેઓ લજ્જિત થઈને વૃક્ષોના પાંડડાઓથી પોતાની ગુહ્યેન્દ્રિયો ઢાંકવા લાગ્યા. આ રીતે ઈધ્બીસે તેમને અલ્લાહની અવજ્ઞાના ગુનેગાર બનાવી દીધા.

હિન્દુરત આદમ ﷺ ની તૌબા (પ્રાયશ્ચિત) :

હિન્દુરત આદમ ﷺ ની આ ભૂલ પર અલ્લાહે તેમની પૂછપરછ કરી અને કહ્યું :

﴿ أَللَّهُ أَنْهَكَمَا عَنْ تِلْكُمَا أَسْجَرَةً وَأَفْلَكَمَا إِنَّ السَّيِّطَنَ لِكُمَا دُؤُو مُئِيْنَ ﴾ ﴿ ૨૨ ﴾ ﴿ الْأَعْرَافٌ ﴾

અનુવાદ : “શું મેં તમને આ વૃક્ષથી રોક્યા નહોતા? અને કહ્યું નહોતું કે શૈતાન તમારો ખુલ્લો દુશ્મન છે?”
(સૂર: આ’રાફ, આ. ૨૨)

આ ઠપકાથી હિન્દુરત આદમ ﷺ ખૂબ લજ્જિત થયા અને અલ્લાહ ત્રાલાલાની માર્ફી માણી. અલ્લાહ ત્રાલાલાએ પોતાની દયાથી તેમને માર્ફીના શર્ષદો શીખવાડ્યા અને તેમની તૌબાનો સ્વીકાર કર્યો. હિન્દુરત આદમ ﷺ ના આ શર્ષદો કુર્ચાનિમાં આ પ્રમાણે વર્ણવવામાં આવેલ છે :

﴿فَالَّرَبُّنَا طَلَمَنَا أَنفُسَنَا وَإِنْ لَهُ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمَنَا لَنْكُونَنَّ مِنَ الْخَسِيرِينَ ﴾ ﴿٢٣﴾ الأعراف:

અનુવાદ : “બંને બોલી ઉક્યા : હે રબ ! અમે અમારી જત પર અત્યાચાર કર્યો, હવે જો તેં અમારાથી દરગુજર ન કરી અને દયા ન કરી, તો ચોક્કસ અમે નાણ થઈ જઈશું.” (સૂરા: આ'રાફ, આ. ૨૩)

આ ઘટના પછી હજરત આદમ ﷺ અને હજરત હવ્યા તથા તેમના હંમેશના દુશ્મન ઈખ્લાસને ધરતી પર ઉત્તરવાનો આદેશ આપવામાં આવે છે, અને તેમની દુશ્મનીના સંબંધને સ્પષ્ટ કરી દેવામાં આવે છે, વધુમાં એ પણ બતાવી દેવામાં આવે છે કે હવે તમારે ધરતી પર જ રહેવા-વસવાનું છે, અને અહીં જ તમારા માટે જીવનની સામગ્રી હશે. પરંતુ આ બધું એક નિશ્ચિત મુદ્દત સુધી રહેશે. અલ્લાહ ત્રાલાએ હજરત આદમ ﷺ ને ધરતી પર મોકલતી વખતે એ પણ કર્યું હતું કે જ્યાં સુધી અમારું માર્ગદર્શન અને આદેશો પહોંચે, તો તેના પર અમલ કરવાવાળાઓને ન કોઈ ભય હશે અને ન કોઈ દુઃખ. અલબત્ત, જે અમારી આયતોનો ઈન્કાર કરશે અને અવજા કરશે, તેમને અમે જહનમમાં નાખી દઈશું. આના વિશે કુર્ઝાન કહે છે :

﴿فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنْ هُدًى فَمَنْ تَبَعَّ هُدًى إِنَّمَا فَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْرَنُونَ ﴾ ﴿٢٨﴾
 ﴿بَعَيْتَنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْنَّارِ هُمْ فِيهَا خَلِيلُونَ ﴾ ﴿٢٩﴾ البقرة:

અનુવાદ : “પછી જો મારા તરફથી કોઈ માર્ગદર્શન તમારા પાસે પહોંચે, તો જે લોકો મારા આ માર્ગદર્શનનું અનુસરણ કરશે, તેમના માટે કોઈ ભય અને દુઃખનો અવસર નહીં હોય, અને જે લોકો તેનો સ્વીકાર કરવાનો ઈન્કાર કરશે અને અમારી આયતોને ખોટી ઠેરવશે, તેઓ આગમાં જવાવાળા છે, જ્યાં તેઓ હંમેશા રહેશે.”

(સૂરા: બકરહ, આ. ૩૮-૩૯)

એ દિવસથી આજ સુધી ધરતી પર મનુષ્યો અને ઈખ્લાસ વચ્ચે આ સંઘર્ષ ચાલુ છે. જન્મ અને વંશવેલાનો આ ક્રમ એ જ દિવસથી ચાલુ છે. આ રીતે તમામ મનુષ્યોના પૂર્વજ હજરત આદમ ﷺ છે અને તમામ મનુષ્યોનો સંયુક્ત દુશ્મન શૈતાન છે. અલ્લાહનું માર્ગદર્શન તેના પયગંબરો અને રસૂલો (ઇશ્યાતો) દરેક યુગમાં લાવતા રહ્યા અને તેના જ સ્વીકાર અને ઈન્કારથી મનુષ્યોના બે સમૂહો બની ગયા – એક ઈમાનવાળાઓ, અર્થાત્ અલ્લાહના પક્ષના લોકોનો સમૂહ (હિઝુબુલ્લાહ) અને બીજો કાફિરો, અર્થાત્ શૈતાનના પક્ષના લોકોનો સમૂહ (હિઝ્રબુશુ-શૈતાન).

હજરત આદમ ﷺ ના ઐતિહાસિક ઘટના-કમોથી જે હકીકતો સામે આવે છે, તે આ પ્રમાણે છે :-

- આદમનું સર્જન યોજનાબદ્ધ રીતે થયું.
- આદમની શ્રેષ્ઠતા અને ઉચ્ચતા ઈલમ (જ્ઞાન અને વિદ્યા)ના આધારે છે.

- આદમ ધરતી પર અલ્લાહે નિયુક્ત કરેલ ‘ખલીફા’ (નાયબ, પ્રતિનિધિ) છે.
- આદમ ‘મસજૂદે-મલાઈક’ (એ સર્જન જેને ફરિશતાઓએ સિજદો કર્યો એ) છે.
- આદમને અલ્લાહે પોતાના હથે બનાવ્યા અને તેમાં પોતાની ‘રૂહ’ ફૂકી.
- બની આદમ (આદમના સંતાનો) જગતના રહેવાસીઓ છે. દુનિયામાં થોડા નિશ્ચિત દિવસો માટે આવ્યા છે. તેમને ફરી ત્યાં જ પાણી જવાનું છે. અલબત્તા, તેના માટે અધિકાર અને પાત્રતા સાબિત કરવી જરૂરી છે, જેનો આધાર માત્ર અને માત્ર અલ્લાહનું આજ્ઞાપાલન અને તેની નિષાપૂર્ણ ઈબાદત છે.
- ઈલ્હીસે આદમને સિજદો ન કરીને ઘમંડ કર્યો અને તેને અલ્લાહના દરભારમાંથી પુત્કારી કાઢવામાં આવ્યો.
- ઈલ્હીસ મનુષ્ય (આદમની સંતાન)નો હંમેશનો દુશ્મન છે. તે ક્યારેય નથી ઈશ્છતો કે આદમની સંતાન પોતાની આસ્થા અને શ્રદ્ધા તથા કર્મો દ્વારા પોતાને જગતનો હક્કદાર સાબિત કરી શકે.
- ઈલ્હીસે આદમ અને તેના વંશજોને ક્યામત સુધી પથબ્રષ્ટ કરવાની અલ્લાહ પાસે મહેતલ માગી છે અને અલ્લાહે આ મહેતલ તેને આપી દીધી છે.
- આ દુનિયા મનુષ્ય અને ઈલ્હીસ વચ્ચે રણભૂમિની હેસિયત રાખે છે.
- અલ્લાહ તુાલાએ કેવળ પોતાની દ્યા અને મહેરબાનીથી મનુષ્યોને આ લડાઈમાં સફળ બનાવવા માટે પોતાના માર્ગદર્શનનો કમ પયગંબરો અને રસૂલો (ઇશદ્ડતો)ને મોકલીને ચાલુ કર્યો.
- આ ધરતી પર માનવ-જાતનો આરંભ અલ્લાહના માર્ગદર્શન અને આદશોના સંપૂર્ણ ગ્રાન્થમાં થયો. આધુનિક યુગના બુદ્ધિજીવીઓનો એ વિચાર ખોટો છે કે માનવીએ શરૂઆતમાં અનેક ઉપાસ્યો (શિક)ની આસ્થા રાખી, અને ધીમે-ધીમે બુદ્ધિ અને સમજની પુષ્ટતા અને પરિપક્વતાના પરિણામે તે તૌછીદ (એકેશ્વરવાદ) સુધી પહોંચ્યો અને હવે જ્યારે બુદ્ધિ તેના ચરમ શિખરે પહોંચી ચૂકી છે તો તેઓ એવું માને છે કે હવે તે ઈશ્વરની જરૂરતથી નિવૃત્ત અને નિરપેક્ષ થઈ ગયો છે અને તેને ઈશ્વરની જરૂર નથી.
- આદમની સંતાનને સન્માર્ગથી ભટકાવવા માટે ઈલ્હીસની રીત અને કાર્ય-પદ્ધતિ એ હોય છે કે તે પ્રત્યક્ષરૂપે ક્યારેય એવું નથી કહેતો કે શિક કરો, અર્થાત્ અનેક ઉપાસ્યો અને પ્રભુઓની પૂજા અને ઉપાસના કરો, બલ્કે તે મનો-મસ્તિષ્કમાં વસવસાઓ અને શંકા-કુશંકાઓ નાખે છે, બૂરાઈઓને આકર્ષક અને મનમોહક બનાવીને પ્રસ્તુત કરે છે. આદમની સંતાનની માનસિક નબળાઈઓનો સહારો લઈને સૌપ્રથમ તે સંતુલિત અને સચ્ચાઈના માર્ગથી તેને હટાવે છે અને પછી પૂણીપણે તેને પથબ્રષ્ટ કરી દે છે. જેમ કે -- તે વૈમનસ્ય અને સ્પર્ધાની લાગણીને ઉશ્કેરે છે, ઈર્ઝા અને અદેખાઈની ભાવનાઓને ઉત્પેરિત

કરે છે, ભાવનાશીલતાની ટેવ પાડે છે, દુનિયા અને તાત્કાલિક મળતા લાભો તરફ આકૃષ કરે છે, ગર્વ અને અભિમાન તથા અહંકાર વડે પરસ્પર વિખવાદ અને વિભાજનના બીજ વાવે છે. મનુષ્યને તુચ્છ લિજજતો અને ભોગ-વિલાસનો રસિયો અને શોખીન બનાવે છે. બૂરાઈ, અશ્વીલતા અને ગુનાઓ પર તેને ઉભારે છે. જૂઠ, અદાવત, નિંદા, તહોમત, લોભ-લાલચ, વાસના, ખુશામદ, વ્યક્તિ-પૂજા વગેરે જેવા દુર્ગુણોની વાવણી કરે છે. આ રીતે જ્યારે માનવનો સ્વભાવ સંતુલન અને સન્માગથી હટી જાય છે, તો ચીજ-વસ્તુઓ, કારણો અને પરિબળો અને પરિણામોની આ દુનિયામાં ‘ફસાદ ફીલ-અર્દ’ (ધરતી પર બગાડ અને ઉપદ્રવ)નું સ્વોપાર્કિત કારખાનું અસ્તિત્વમાં આવી જાય છે, જે છેવટે અને અંતે કુઝ (ઇન્કાર, અધમ) અને શિર્ક (અનેકેશ્વરવાદ) સુધી પહોંચી જાય છે અને આ રીતે શૈતાનની આશા પૂરી થઈ જાય છે.

—●—